

näkymä

28.3.1972 N:o 3

"Parempi sytyttää kynttilä kuin manata pimeyttä".

- ***Muuttumaton Persoona ja järkkymätön valtakunta***

Maailmankuulu julistaja tri E Stanley Jones aikamme suurimmista kysymyksistä.

- ***Tieteen välittämä maailmankuva***

Fysiikan apulaisprofessori Kaarle Kurki-Suonio maailmankatsomuksellisista ongelmista tiedemiehen näkökulmasta.

- ***Kristuksen tarkoitus ihmiskuntaa varten***

Viime vuosisadan suuri vaikuttaja ylioppilasmaailmassa, skotlantilainen luonnontieteilijä Henry Drummond.

- ***Paras tie parhaaseen päämäärään***

Työväenliikkeen veteraani Arvi Rautio suurimmasta vallankumouksesta.

Tieteen välittämä maailmankuva

Haastattelemme fysiikan apulaisprofessori Kaarle Kurki-Suoniota

Kaarle Kurki-Suonio

- *Joutuuko kristitty tiedemies älyllisiin vaikeuksiin tutkiesaan uusimpia tieteen kysymyksiä?*

Älylliset vaikeudet ja niiden voittaminen kuuluvat välttämättä ihmiselämään. Luontainen ymmärtämisen tarve vaatii henkilökohtaista elämäntutkimusta, jonka puitteissa ihminen voisi nähdä elämän koko moninaisuuden, tieteen, uskonnon, moraalin jne. mielekkään kokonaisuutena. Elämä itse on kuitenkin jatkuvaa uuden kokemista, eikä uusia osia voi milloinkaan vaikeuksista sijoittaa valmiiseen rakennelmaan. Tieteenkin uusiin kysymyksiin liittyy luonnollisesti aina älyllisiä vaikeuksia, ensisijaisesti tieteellisuontoisia.

Vaikeudet, joita ne mahdollisesti aiheuttavat tieteen muodostaman osa-alueen liittämisen henkilökohtaisen elämäntutkimuksen kokonaisuuteen, riippuvat siitä, miten voimakkaiksi henkilö kokee tieteen kytkeytymisen muiden elämäntutkimusten kysymyksiin. Tieteeseen pinnallisemmin tutustuneet helposti liioittelevat mielessään tätä kytkeytymistä kuvitellen tieteen kaikkivoivaksi auktoriteetiksi, jolta voi kysyä ratkaisuja kaikkiin ongelmiin. Rehellinen tutkija sen sijaan näkee, että tieteen vastaukset aina rajoittuvat sen oman alueen kysymyksiin, joilla ei juuri ole kosketuskohtaa esim. kristinuskon keskeiseen sisältöön. Tiede ei osaa edes kysyä hyvän ja pahan, elämän ja kuoleman suuria kysymyksiä saati vastata niihin. Niinpä tiedemiehelle ei juuri jää sijaa tieteeseen pohjautuville älyllisille uskonvaikeuksille. Hänenkin vaikeuksiansa pohja löytyy syvemältä.

- *Mistä syystä tieteen ja uskon välinen ristiriita on kärjistynyt?*

Ristiriidat johtuvat yksinkertaisesti siitä, ettei mikään ole ihmiselle vastenmielisempää kuin oman erehtyvyyden myöntäminen. Sekä kristinusko että tiede edellyttävät kumpikin tahollaan nöyrää ja rehellistä totuuden etsintää, mutta ihminen rakastaa oikeassaolemista enemmän kuin totuutta ja on alentanut kummankin taisteluaseeksi oman erehtymättömyytensä harhakuva puolesta. Hän on paennut korkeimman tunteensa auktoriteetin turviin selittämällä omat käsityksensä, jotka pyrkivät määräytymään omien mielitekojen ja -halujen mukaan, kristinuskoon kuuluviksi tai tieteen tuloksiksi. Näin hän on tullut liittäneeksi sekä kristillisyyteen että tieteeseen paljon sellaista, minkä hän toivoisi kuuluvan niihin, voidakseen tehokkaammin varjella käsityksensä koskemattomuutta. Kaikki tieteen ja uskon väliset ristiriidat ovat pohjimmiltaan niihin kuulumattomien inhimillisten käsitysten välisiä. Monet todella uskovat tässä taistelussa sotivansa tieteen tai uskonnon puolesta, ja siitä seuraa niiden onneton kärjistyminen, sillä pyhässä sodassa tunnetaan pyhää vihaa.

- *Onko edellämainittu ristiriita katoamassa?*

Nämä ristiriidat voivat laantua vain siinä määrin kuin ihmiset oppivat ymmärtämään oman ajattelunsa ja tietämyksensä

periaatteellisen vajavuuden ja pääsevät siten eroon omien käsityksensä ja ennakkoluulojensa turhasta arvostamisesta. Tähän on luonnontiede antanut nykyajan ihmiselle uudet, entistä paremmat mahdollisuudet osoittamalla itse yhä selvemmin omat rajansa. Henkilökohtaisesti olen kuitenkin pessimisti. Erehtymättömyyden varjelijan tarve tuntuu kuuluvan niin kiinteästi inhimilliseen luontoon, että ihmiset tuskin oppivat sitä järkisyillä hallitsemaan.

- *Onko klassisen fysiikan riittämättömyys aiheuttanut epävarmuutta tiedemiehissä?*

Kun uudet tieteelliset tosiseikat ovat ristiriidassa ihmisen rakentaman maailmankuvan keskeisiltä näyttävien perusteiden kanssa, on epävarmuus luonnollinen seuraus. Klassisen fysiikan riittämättömyyden toteaminen merkitsi luonnontieteessä juuri tällaista tilannetta. Periaatteessa asia oli puhtaasti tieteellinen, eikä sen olisi pitänyt aiheuttaa epävarmuutta muusta kuin siitä, millainen paremman teorian tulisi olla. Käytännössä edellä todetut inhimilliset tekijät ovat voimakkaasti kytkeytyneet asiaan. Monet käsitykset, joita oli kauan verhottu tieteellisyiden kaapuun erityisesti klassisten teoriain eräisiin perusteisiin vedoten, näyttivät nyt menettävän tukensa, kun taas toisia käsityksiä oli nyt helpompi tulkita tieteen sanaksi. Eräs keskeinen muutos oli esimerkiksi seuraava: Klassisessa teoriassa täydellisesti tunnettu yhden hetken tilanne antaa tarkalleen määrätyn

jatk. siv. 7

••• Pelkkä järki jättää ihmisen suurten kysymysten edessä tyhjyyteen

TIETEEN. .. jatk. siv. 4

ennusteen systeemin käyttäytymiselle ikuisiksi ajoiksi, kun taas uudessa tarkemmassa teoriassa luke mattomat erilaiset käyttäytymiset ovat mahdollisia eri todennäköisyyksin. Kysymys on yksinomaan teoriain erilaisesta rakenteesta, mutta näitä piirteitä on pyritty käyttämään muka tieteellisenä perusteena henkilökohtaisille käsityksille siitä, onko luonnon todellinen tapahtuminen ennalta määrättyä, sattumanvaraista vai johdettua. Klassisen fysiikan murros johti selvästikin uuteen tilanteeseen tieteen ja uskonnon varjolla käydyssä ihmiskäsitysten taistelussa. Se ilmeni mm. ideologiaan perustuvina kvanttimekaniikan ja suhteellisuusteorian kieltoina ja toisaalta uuden tieteen nimissä tapahtuvana uskonnollisena julistuksena. Tähän toki on liittynyt monenlaista epävarmuutta, mutta tuskin varsinaisesti tiedemiehissä, joiden on ollut helppompia nähdä ristiriitojen oikea luonne, mutta sitä enemmän niissä, jotka julistivat omia käsityksiään tieteenä – ja tietysti heidän kohteinaan olevissa ihmisparioissa.

○ *Miten uusin fysiikka on vaikuttanut käsityksiin luonnonlakien järkkymättömyydestä?*

Puhe luonnonlakien järkkymättömyydestä kätkee sen yleisen väärinkäsityksen, että luonnonlait hallitsevat luontoa. Se fysiikan murros, josta edellisen kysymyksen yhteydessä puhuttiin, oli kyllä omiaan selventämään käsityksiä luonnonlakien luonteesta ja siten vähentämään tämän ajattelutavan yleisyyttä. Pohjimmiltaan luonnonlait eivät voi olla enempää kuin yleisiä kokemuseräisiä toteamuksia siitä, miten luonnonilmiöiden on todettu tapahtuvan tarkoin analysoiduissa olosuhteissa ja miten niiden ilmeisesti on syytä otaksua tapahtuvan vastedeskin.

Havaittava tapahtuminen on fysiikassa aina esisijainen todellisuus. Teoriat, joiden keskeisiä piirteitä luonnonlait ovat, ovat vain havaintojen mallinluonteisia selityksiä. Luonnontieteen on kaikkiaankin mahdollista tutkia vain säännönmukaista tapahtumista luonnossa, ilmiöitä, joiden voidaan todeta tapahtuvan samoissa olosuhteissa aina saman säännön mukaisesti. Tästä ei ole lupa tehdä tieteen nimissä sitä johtopäätöstä, ettei muunlaista tapahtumista ole. Jos sellaista esiintyy ainutkertaisina ja -laatuisina tapahtumina, ei luonnontieteen ole mahdollista edes tutkia sitä, eikä siten lausua niistä mitään. Luonnonlait eivät tällöin järky, koska fysiikan käsiteltävissä olevat ilmiöt tapahtuvat kuten ennenkin. Jos luonnonlakien järkkymistä taas esiintyisi siinä mielessä, että ilmiöiden säännönmukaisessa kulussa tapahtuisi muutoksia, olisi fysiikan tehtävänsä mukaisesti pyrittävä selittämään tämä muutos jonkin uuden luonnonlain avulla.

○ *Voiko suhteellisuusteoria auttaa kriittistä tutkijaa hyväksymään uskon ilman, että hän luopuu tieteellisestä rehellisyydestään?*

Nykyaikaisen fysiikan kehitys, jossa suhteellisuusteoriallakin on tärkeä sijansa, auttaa ihmistä näkemään oman tietämisensä ja käsityskykynsä periaatteellisen rajoittuneisuuden. Tällä perusteella tieteellinen rehellisyys vaatii häntä älyllisessä mielessä hyväksymään sen, etteivät järki ja objektiiviset tutkimustulokset voi johtaa häntä askeltakaan eteenpäin elämän, kuoleman ja iankaikkisuuden suurissa kysymyksissä. Pelkän järjen varassa ihminen jää siten suurimpien ja tärkeimpien ongelmiensa edessä täydelliseen tyhjyyteen, mutta tässä tyhjyydessä ei rehellinen etsijä kohtaa myöskään mitään estettä ratkaisun löytämiselle uskon varassa.